

PROIECTUL

GENERAȚIE SĂNĂTOASĂ

EXTINDEREA SERVICIILOR DE SĂNĂTATE PRIETENOASE TINERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

SUSȚINUT FINANCIAR DE ELVEȚIA

► Prezentare proiect

Pentru a soluționa problemele majore în sănătatea adolescenților și tinerilor, Republica Moldova a întreprins, pe parcursul ultimilor 10 ani, o serie de acțiuni ce vizează sănătatea și dezvoltarea acestora.

Crearea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor este **una din inițiativele la scară națională**, realizată de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, cu suportul partenerilor săi: Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), UNICEF și Organizația Mondială a Sănătății.

Dezvoltarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor în Republica Moldova a fost susținută de Elveția din 2011, când a fost lansat proiectul "Generație Sănătoasă – extinderea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor în Republica Moldova". Proiectul a fost implementat în 3 faze (2011-2021, agenția de implementare principală fiind Asociația Obștească „Sănătate pentru Tineri” (în colaborare cu Centrul "NEOVITA"). În primele 2 faze, co-implementator a fost UNICEF-Moldova.

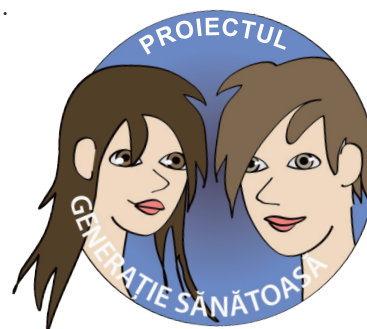
► Scop și obiective

Impactul proiectului: Tinerii din Moldova, în special cei vulnerabili și cei mai expuși riscului, adoptă comportamente mai sigure și solicită asistență din partea serviciilor medicale atunci când au nevoie.

Proiectul contribuie la îmbunătățirea stării de sănătate a tinerilor din Moldova prin creșterea cererii, accesului și a gradului de utilizare a serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor (SSPT) de calitate și a programelor de educație legate de sănătate.

Rezultatul 1: Prestarea durabilă și responsabilă a serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor furnizate la nivel național este instituționalizată.

Rezultatul 2: Tinerii din Moldova sunt mai rezistenți la factorii de risc pentru sănătate, adoptă un comportament mai sănătos, se solicită serviciilor medicale necesare și participă la gestionarea serviciilor de sănătate pentru tineri.

STRATEGIA DE IMPLEMENTARE ÎN BAZA ABORDĂRII SISTEMICE OMS ȘI REZULTATELE PROIECTULUI

La baza realizării proiectului "Generație Sănătoasă" a fost abordarea sistemică OMS (https://www.who.int/maternal_child_adolescent/documents/cah_adh_flyer_2010/en/) în extinderea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor, cu acțiuni de extindere pe verticală și orizontală, precum și cu intervenții la nivel de instituție, raional și național.

🌐 Pentru mai multe detalii:

<https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-13-284>

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4627613/>

CADRUL SISTEMIC DE AMELIORARE A CALITĂȚII SERVICIILOR DE SĂNĂTATE PENTRU ADOLESCENȚI (OMS) aplicat în procesul de extindere SSPT în Republica Moldova, 2012-2018

NIVEL NAȚIONAL	NIVEL MUNICIPAL/RAIONAL	NIVEL DE INSTITUȚIE MEDICALĂ
Analiza situațională și review-ul de programe: - Efectuat în 2003-2005.	- în cadrul ședințelor de orientare în extinderea SSPT în toate raioanele și municipiile, 2012-2018	- în cadrul CSPT/YK și IMSP din AMP
Elaborarea documentului strategic al sectorului de sănătate în cadrul strategiilor multisectoriale: - Conceptul Național al SSPT, 2005; - Politica de Sănătate 2007-2021; - Strategia Națională în Sănătatea Reproducerii, 2005-2015; - Ordinul MS despre extinderea SSPT, 2011.	Orientarea APL și autorităților medicale	Orientarea personalului instituției medicale: - training de bază pentru MF, AMF, 2012-2018; - training-uri avansate pentru personalul CSPT/YK, 2012 - prezent
Elaborarea și aprobarea Standardelor de calitate ale SSPT. Disiminarea standardelor. - aprobate 2009 de către MS; - revizuite în 2021.	Cartografierea la nivel local	(Auto)evaluarea calității serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor – cu regularitate în cadrul CSPT/YK
Elaborarea/adaptarea ghidurilor și protocoalelor în domeniu; a instrumentelor de M&E. - Ghidul AISA, 2012; - Ghidul în promovarea sănătății adolescenților, 2013; - Algoritmii de conduită a cazurilor de prevenție la adolescenți, 2021.	Elaborarea și aprobarea planului local de extindere a SSPT, cu bugetarea acestuia	Elaborarea planului de ameliorare a calității - planurile anuale CSPT/YK includ activități de ameliorare a calității
Elaborarea și aprobarea Planului național de extindere a SSPT: - Ordinul MS despre extinderea SSPT, 2011; - Planul strategic în sănătatea și dezvoltarea adolescenților, 2021.	Orientarea conducătorilor instituțiilor medicale din municipiu/raion	Implementarea standardelor de calitate SSPT – în mod continuu
Monitorizare și evaluare – SI-YK, vizite de monitorizare, studii de acoperire, de costificare, de evaluare a calității etc.		

EXTINDEREA PE VERTICALĂ

2021

Regulament CNSA, Plan strategic în sănătatea adolescenților

2018-2021 - Revizuirea Regulamentului-tip CSPT/YK; Standarde de calitate pentru SSPT

2012-2016

Revizuirea curriculei USMF

2013

evaluarea economică a SSPT, aprobarea normelor de funcționare ale CSPT

2011

Ordinul MS de extindere a SSPT

2009

Standarde de calitate pentru SSPT

2008

CNAM a început să finanțeze CSPT

2005-2007

Conceptul SSPT și Regulamentul-tip

2003-2004

Studiu CAP SDT și analiza situațională 2004

EXTINDEREA SSPT ÎN REPUBLICA MOLDOVA

► ORIENTATE PE REZULTATE

focusare pe 7 probleme prioritare de sănătate:

► INTERVENȚIE

Pachet extins SSPT - CSPT

Pachetul de bază SSPT (abordarea prietenoasă) – MF/AF

- informare
- consiliere
- servicii medicale, psihosociale
- referire

► DIRECȚIILE PRINCIPALE DE ACTIVITATE ALE CSPT:

1. ACTIVITĂȚI CONSULTATIVE ale echipei multidisciplinare: medici, psihologi, asistenți sociali;
- personale: on-line, out-reach

2. ACTIVITĂȚI INSTRUCTIV-METODICE

- programe educaționale: de voluntariat, pentru adolescenți, profesioniști, părinți;
- linia informațională
- colaborarea cu mass media
- www.neovita.md, www.yk.md, www.teenlive.info, @YouthKlinikMoldova
- pledoarie, participarea în elaborarea actelor normative, cercetări etc.

EXTINDEREA PE ORIZONTALĂ

2002-2003
3 CSPT-pilot

2005
retea de 12 CSPT

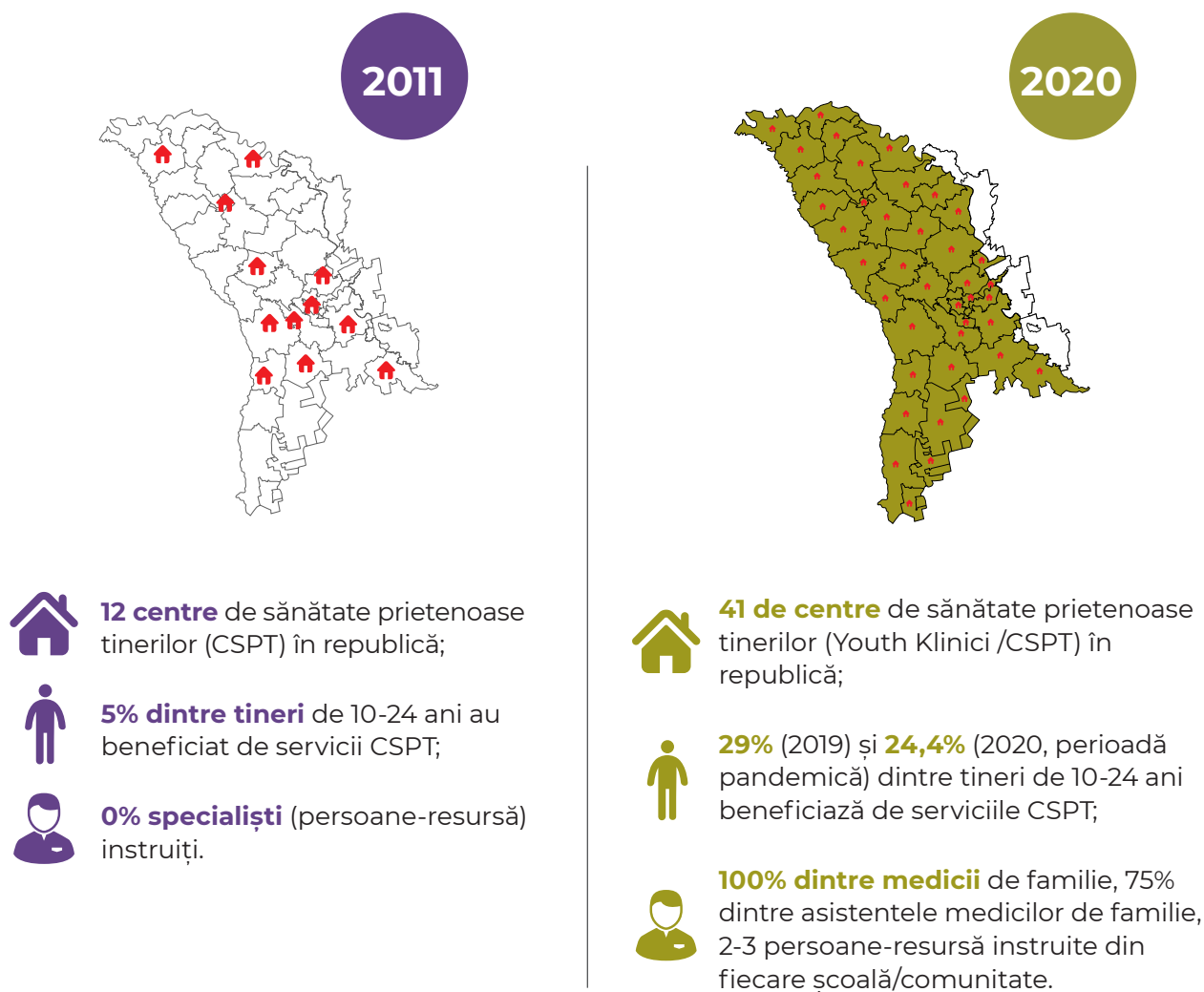
2007
toate CSPT au devenit subdiviziuni ale IMPS

2011
a început procesul de extindere SSPT

2018
41 CSPT/YK

2021
40 YK și CNSA

EXTINDEREA SERVICIILOR DE SĂNĂTATE prietenoase tinerilor în Republica Moldova

PRACTICI INOVATOARE aplicate/folosite de Proiectul "GENERAȚIE SĂNĂTOASĂ"

Proiectul a pilotat și a pus în aplicare mai multe practici inovatoare care au contribuit semnificativ la obținerea rezultatelor planificate:

- sistem complex de instruire a profesioniștilor în domeniu;
- programul de voluntariat YK;
- vaucher-ul de referire către rețeaua YK;
- conferințele bianuale în domeniul sănătății adolescenților;
- "Clubul părinților" de adolescenți;
- Programul 15;
- emisiunea "UȘA" (Compania de televiziune publică "Moldova 1");
- sistem informațional de monitorizare și evaluare a activității CSPT/YK – SI-YK;
- servicii de sănătate și dezvoltare asigurate de rețeaua de clinici YK și activități de informare de la distanță.

Sistem complex de instruire a profesioniștilor în domeniul sănătății adolescenților - în baza unui set de competențe elaborat, care include și revizuirea curriculumului universitar. Rezultat: circa 7000 profesioniști instruiți din toată republica.

▼ https://www.who.int/maternal_child_adolescent/adolescence/moldova-case-study/en/

Învățarea colaborativă sub formă de sesiuni organizate de specialiștii YK pentru/în colaborare cu medici de familie, asistente ale medicilor de familie, asistente medicale din școli, alte persoane-resursă din comunitate. Acest tip de învățare se bazează, de obicei, pe discuții de grup: participanții cooperează pentru a rezolva o problemă, a finaliza o sarcină sau pentru a avansa învățarea și a spori eficiența serviciilor. Experiența Moldovei a arătat că învățarea colaborativă poate fi folosită cu succes în cadrul serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor.

▼ <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-019-4158-2>

Programul de voluntariat YK - pentru a asigura implicarea activă a adolescenților și a tinerilor în planificarea, prestarea și evaluarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor.

Programul de voluntariat YK a luat premiul ONU pentru drepturile omului în 2019 la categoria „grupuri și organizații pentru copii și tineret”.

În cadrul acestui program, au fost organizate 5 tabere de vară pentru voluntarii YK, unde aceștia au putut să creeze o comunitate a lor, să lege prietenii și să-și aprofundeze cunoștințele și abilitățile în promovarea sănătății în rândul semenilor lor.

▼ https://www.ipn.md/ro/400-de-voluntari-ai-retelei-youth-clinic-moldova-participa-7967_1066883.html

Voucher-ul de referire către YK a beneficiarilor de servicii sociale, precum și a beneficiarilor ONG-urilor care lucrează cu diferite grupuri vulnerabile – asigurând, în acest fel, accesul echitabil pentru toți adolescenții la servicii de sănătate și dezvoltare.

Voucher № 851		Voucher № 851	
ORGANIZAȚIA PARTENERĂ (denumirea)	ORGANIZAȚIA PARTENERĂ (denumirea)	ORGANIZAȚIA PARTENERĂ (denumirea)	ORGANIZAȚIA PARTENERĂ (denumirea)
REFERĂ PE:	CONSULTĂ PE:	CONSULTĂ PE:	CONSULTĂ PE:
Numele, prenumele, patronimul beneficiarului	Numele, prenumele, patronimul beneficiarului	Numele, prenumele, patronimul beneficiarului	Numele, prenumele, patronimul beneficiarului
Codul beneficiarului	Codul beneficiarului	Codul beneficiarului	Codul beneficiarului
Consultanțe la:	Consultanțe la:	Consultanțe la:	Consultanțe la:
Ginecolog:	Ginecolog:	Ginecolog:	Ginecolog:
Urolog-androlog:	Urolog-androlog:	Urolog-androlog:	Urolog-androlog:
Psiholog:	Psiholog:	Psiholog:	Psiholog:
Dermato-venereolog:	Dermato-venereolog:	Dermato-venereolog:	Dermato-venereolog:
Consilier HIV/SIDA:	Consilier HIV/SIDA:	Consilier HIV/SIDA:	Consilier HIV/SIDA:
Asistent social:	Asistent social:	Asistent social:	Asistent social:
Data	Numele, prenumele specialistului	Data	Numele, prenumele specialistului

Aplicarea voucher-ului de referire facilitează accesul adolescenților în stare de vulnerabilitate la servicii de sănătate prietenoase tinerilor și consolidează cooperarea intersectorială în această direcție.

La fel de important, deși mai puțin inovator, este un alt rezultat acumulat pe durata desfășurării proiectului "Generație Sănătoasă" - echipa acestuia s-a "fortificat" cu **crearea a 7 familii noi și aducerea pe lume a 8 copii** - 6 băieți și 2 fete! 🥰

Emisiunea "UȘA", difuzată la postul public de televiziune "Moldova 1" - practică pozitivă de colaborare cu mass media în transmiterea pentru populația generală a mesajelor de sănătate privind adolescenții.

Au fost elaborate și difuzate, cu acoperire națională, 15 emisiuni cu tematici din domeniul sănătății și dezvoltării adolescenților și tinerilor.

► <https://tineri.md/foto-usao-emisiune-despre-relatia-parinti-adolescenti-la-tv-moldova1/>

Conferințele bianuale în sănătatea adolescenților au contribuit la fortificarea comunității specialiștilor care activează în domeniu și au facilitat transferul de experiențe de succes și a evidențelor relevante în practică - 4 conferințe naționale și internaționale organizate;

- **Prima conferință națională** în sănătatea adolescenților, 4-5 decembrie 2014: <http://www.old2.ms.gov.md/stiri/sanatatea-generatiei-tinere-prim-planul-primeii-conferinte-nationale-sanatatea-adolescentilor>
- **A doua conferință națională**/cu participare internațională în sănătatea adolescenților "Sporirea rezilienței – dezvoltarea sănătoasă în condiții de risc", 3-4 noiembrie 2016: <http://www.old2.ms.gov.md/stiri/solutii-dezvoltarea-sanatatii-adolescentilor-situatii-risc>

- **A XXI-a ediție a Conferinței europene a Asociației internaționale pentru sănătatea adolescenților.** Eveniment organizat în comun cu cea de-a III-a Conferință națională în domeniul sănătății adolescenților cu genericul „Șanse egale de dezvoltare sănătoasă pentru toți adolescenții”, 3-5 octombrie 2018: <https://iaah.org/2018/11/03/equal-opportunities-for-healthy-development-for-all-adolescents-november-2018-2/>
- **Conferința internațională online în sănătatea adolescenților 2020** / a IV-a Conferință națională bienală în sănătatea adolescenților „Protecția sănătății și dezvoltării adolescenților în contextul crizei COVID-19”, 26-27 noiembrie 2020: https://ahc2020.neovita.md/wp-content/uploads/2020/11/ROM_program_Conference-AH_20.pdf,

Clubul părinților de adolescenți, Programul 15 – programe parentale pilotate pentru a susține părinții de adolescenți în găsirea răspunsurilor la întrebările complexe legate de trecerea prin adolescență a copiilor lor.

Programul „15” – metodă modernă și eficientă de lucru în grup cu adolescenții și părinții lor: <https://suntparinte.md/programul-15-metoda-moderna-si-eficienta-de-lucru-in-grup-cu-adolescentii-si-parintii-lor/>

Servicii de sănătate și dezvoltare asigurate de rețeaua de clinici YK și activități de informare de la distanță – adaptarea serviciilor centrelor de sănătate prietenoase tinerilor la condițiile crizei pandemice.

<https://programare.yk.md>

Sistem informațional de monitorizare și evaluare a activității CSPT/YK – SI-YK elaborat și pilotat

Pentru a optimiza procesul de evidență a serviciilor prestate de către centrele de sănătate prietenoase tinerilor (clinicile YK) și pentru a genera mai ușor datele, pentru luarea deciziilor la nivel local și național a fost creat și pilotat sistemul informațional electronic SI-YK. Acest sistem permite înregistrarea mai simplă și completă a datelor, generarea indicatorilor și rapoartelor în conformitate cu actele normative în vigoare și poate fi un modul autonom pentru sistemele informaționale utilizate în cadrul asistenței medicale primare.

Nr.	Editare	Data	Tip activitate	Descriere	Locație	Participanți	Durată (zile)
X		22.04.2021	Studiu cercetări	BDC Global Team TC 22 April, WHO HQ	Online	Lecco Galina	2
X		22.04.2021	Participare curs, seminar, training de sportiv a cadrelor	Participare la cursul de instruire online în domeniul prevenirii și asistenței în caz de bullying pentru psihologi din cadrul YK/CSPT desfășurat în perioada 19 - 23 aprilie, 2021, în baza raportului WSAFIS nr 200-0 din 19 aprilie 2021.	În cadrul CSPT	Borșuc, Tatiana, Ciprian Adriana, Ghemciu Cristina, Lecco Galina, Pasad Inna, Selmiu Natalia	10
X		20.04.2021	Sedinta, sesiuni organizatoriale cu factori de decizie	Sedinta cu Coordonator Programul UNICEF referitor la suportul rețelei YK - YK/INHEUP, AE si altele	Online	Lecco Galina	1
X		19.04.2021	Sedinta, sesiuni organizatoriale cu factori de decizie	Sedinta săptămânală de planificare a activității CSPT/CSPT Nevoite	În cadrul CSPT	Lecco Galina, Borșuc, Tatiana, Ciprian Adriana, Ghemciu Cristina, Gubulea Radu, Hristescu Cristina, Pasad Inna, Pasa	1

IMPACT

Eforturile complexe depuse de centrele de sănătate prietenoase tinerilor pentru a asigura dreptul adolescenților și tinerilor la informații și servicii adaptate nevoilor lor de vârstă au contribuit esențial, în decursul ultimilor ani, la ameliorarea unor indicatori majori în sănătatea adolescenților, în pofida lipsei programelor complexe de educație pentru sănătate în curricula școlară:

- ✓ **A scăzut de 2 ori rata de suicid**, de la 10 cazuri la 100000 de populație în vârstă de 15-19 ani în 2014 până la 5 cazuri la 100000 populație în 2019), BNS, www.statistica.md;
- ✓ **A scăzut rata de fertilitate adolescentă**: de la 41,4 cazuri/1000 populație în 2014 la 28,6 cazuri /1000 populație în 2019 (conform numărului de populație actualizat, BNS, www.statistica.md);
- ✓ **S-a redus numărul de avorturi la minore sub 20 de ani cu 40% în ultimii ani**: de la 1031 în 2014 la 617 în 2019, BNS, www.statistica.md;

- ✓ **A scăzut numărul de adolescenți de 15 ani care au indicat ca au început relațiile sexuale**: de la 18% în 2014 la 13,3% în 2018; iar printre adolescenții sexuali activi de 15 ani a sporit utilizarea pastilelor contraceptive - de la 6% în 2014 la 10% în 2018 (HBSC, Moldova);
- ✓ **A scăzut numărul de cazuri noi de infecții cu transmitere sexuală (sifilis, gonoree)** printre adolescenții până la 19 ani cu circa 1/3 în perioada 2014-2019: de la 363 cazuri în 2014 la 234 în 2019, BNS, www.statistica.md;
- ✓ **A scăzut ușor consumul curent de alcool în rândul adolescenților**: de la 11% adolescenți cu vârste cuprinse între 11 și 17 ani care au consumat alcool 3-5 zile și mai mult în ultimele 30 de zile în 2014 la 9% în 2018;
- ✓ **A crescut gradul de apreciere pozitivă a stării de sănătate proprii**: 77% dintre adolescenții cu vârsta cuprinse între 11 și 17 ani apreciază pozitiv starea de sănătate în 2014 și 83% - în 2018 (HBSC Moldova 2014, 2018).

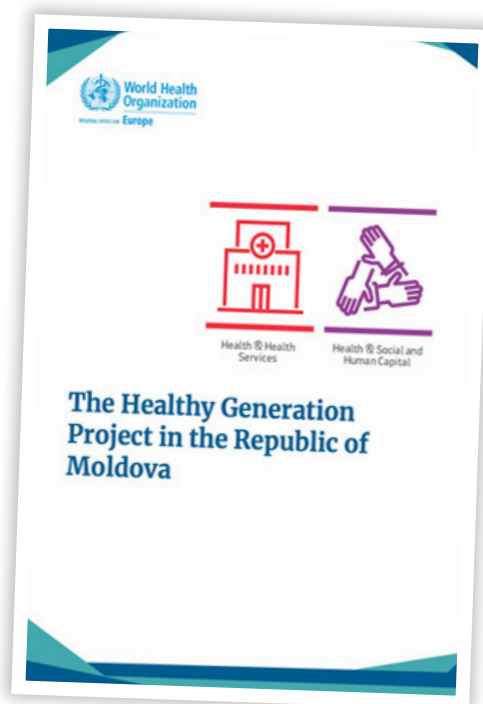

Nivel sporit de încredere a adolescenților în centre de sănătate prietenoase tinerilor

În Raportul copiilor pentru Comitetul Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului "Respectarea drepturilor copilului în Moldova din 2016" se confirmă nivelul de încredere sporit al adolescenților în serviciile acordate de centrele de sănătate prietenoase tinerilor: "Majoritatea copiilor au încredere mai mare în centrele de sănătate prietenoase tinerilor (CSPT), decât în cele pentru populația generală: medicii de la CSPT sunt atenți la nevoile tinerilor, pe când medicii din centrele de sănătate/centrul medicilor de familie nu cunosc și nu răspund nevoilor tinerilor și sunt focuși pe adulți" (*extras din raport*): https://drepturilecopilului.md/files/Raport_DC_ONU_FINAL_for%20WEB.pdf

O practică de succes în regiune - OMS

Proiectul a fost prezentat de către Organizația Mondială a Sănătății ca fiind o practică de succes la nivelul regiunii europene în asigurarea accesului echitabil al adolescenților la servicii de sănătate de calitate: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0016/411343/HESRI-case-studies-en.pdf

Produce în cadrul proiectului "Generație Sănătoasă - servicii de sănătate prietenoase tinerilor", realizat cu susținerea financiară a Elveției, în parteneriat cu Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, implementat de A.O. "Sănătate pentru tineri".